

röközről Kurdra vezető országút K felé kanyarodása után egy kiszántott középkori ház faltját figyelte meg. A lelőhelyet a Sütvénypusztára vezető bekötőút és az országút közti területre helyeztem, ahol 2008. márciusi terepbejárásomon csak őskori cserepeket találtam, köztük egy turbántekercses peremtöredéket is.

K. NÉMETH ANDRÁS

104. Dömös, Duna-meder

(Komárom-Esztergom megye) Tö, Kú

2008. október 21-én a Duna alacsony vízállása mellett Harsányi Zoltán bejelentővel helyszíni szemlét végeztünk a Dömös 1. zátony alsó szakasza, az átkelőhely felett. A zátony részben szárazon volt. A terület közepén egy kis patak torkollik a folyóba, az alsó részen egy sziget felső csúcsa látszott. A bejelentő megmutatta a helyszínt, ahonnan a folyó alacsony vízállásakor vas- és kerámialeleteket gyűjtött a zátonyon. A leleteket átvettem, utólagos vizsgálatuk során kiderült, hogy a kerámia túlnyomó többsége újkori, de volt közöttük régészeti korú is (török kori cseréppipa).

A kovácsoltvas szegek és iszkábák nagy változatosságot mutatnak. Nagy valószínűséggel több korszakból, illetve több hajóból származnak. Alakjuk alapján számos csoport elkülöníthető közöttük. Egyes darabok 15–16. századi jellegűek, mások inkább 18–19. századiak. Egyes példányok lapja közepén eltört. Ennek az lehet a magyarázata, hogy az egyik deszka, amelyhez rögzítve volt, levált a bordáról, így kettétörte az iszkába lapját. A hajó tehát, amelyből a törött szögek származnak, nagy valószínűséggel szétesett. Megállapíthattuk, hogy egy, vagy több roncs található a zátony felső szélénél, illetve magában a zátonyban mélyebben beágyazódva. A felszíni nyomokat az idő és a falusiak eltüntették. További műszeres (radaros, magnetométeres) vizsgálatra lenne szükség a hajók azonosításához.

TÓTH JÁNOS ATTILA

105. Drávatamási, Kenderáztató

(Somogy megye) Kú, Tö

A 2008. augusztus 16–24. között végzett régészeti kutatás célja a 2007-ben megtalált hajópalánkok térségének szondázása, további rönkhajók dokumentálása volt. A kutatást a Nemzeti Kulturális Alap, az OTKA K72231 pályázata anyagi támogatásával, és a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat Búvárrégészeti Szakosztálya önkénteseinek segítségével végeztük.

A kutatás ideje alatt a folyó vízállása magas volt. Az áradás ellenére csak egy napot kellett kihagynunk, a többin megfelelőek voltak a körülmények a munkához. A szondázási területet az első napon kijelöltük és körülhatároltuk. Mivel laza, folyós homokban kellett dolgozni, valamint egy szétesett roncsot kerestünk, ahhoz a tengerekben kifejlesztett módszerhez folyamodtunk, hogy a maradványok körül fix pontokat jelöltünk ki (vaskarók

leverésével), a szondázás során a már ismert maradványoktól kifelé és lefelé indultunk el. Így nem mélyítettünk szabályos szondaárkot (ez ugyanis beomlott volna), a fix pontok segítségével azonban pontos dokumentációt lehetett készíteni háromszögeléssel. A már ismert két palánkot teljes egészében feltártuk, valamint alattuk két újabb deszkát is találtunk. Ezen is megfigyeltük azokat a jellegzetességeket, amelyeket a tavaly megtaláltaknál dokumentáltunk (trapéz alakú mélyedésből indított, a deszka oldalán kijövő vasszegek, ovális iszkábák, kevés kovácsoltvas szeg a bordák irányba). A hajótest intakt részét nem találtuk meg, talán valamivel folyásirány szerint feljebb kell majd keresni. Ezek a megfigyelések megerősítik a 2007-ben tapasztaltakat, vagyis azt, hogy ezt a hajót egy eddig nem ismert elv szerint építették. Az egyik palánk alatt egy bődönhajó orrtöredéke is előkerült. Még tisztázásra vár, hogy milyen a palánkhajó és a bődönhajó lelőhelyének viszonya. Az előzetes dendrokronológiai vizsgálat szerint a hajó és a rönkhajók nem egykorúak.

A 21. sz. hajót a víz megváltozott áramlása (egy hatalmas uszadékfa 2007 óta átrendezte a meder egy részét) nagyrészt feltárta. Ezért ezt a hajót is részletesebb vizsgálat alá vettük. Egyrészt kibontottuk a benne felhalmozódott iszapot, fémkeresővel átvizsgáltuk a környékét, végül rajtot készítettünk róla. A hajó azért is érdekes, mert kovácsoltvas iszkábákat, és vaskapcsokat használtak a javításánál. Az iszkábák kicsik, fűzfalevél alakúak (tehát más jellegűek, mint a palánkhajónál).

A 21. sz. hajónál, a palánkhajónál is találtunk emberi maradványokat (egy combcsontot és egy koponyatöredéket. Az 1. sz. rönkhajó végében (méternyire a 2006-ban talált rézbográcstól) feküdt egy koponya. A három, biztosan több személytől származó emberi maradvány bizonyítja, hogy a hajók elsüllyedése katasztrófális esemény során történt, egyúttal illeszkednek a török pontonhíd, illetve az azt elpusztító 1603-as magyar rajtaütés elméletébe is.

Munkatársak: Krunoslav Zubčić a horvát örökségvédelmi intézet búvárrégésze, Serkan Gündüz török PhD hallgató, víz alatti régész (Uludag Egyetem, Bursa).

TÓTH JÁNOS ATTILA

106. Dunafalva, késő római kikötőerőd

(Bács-Kiskun megye) Ró, Kk

2008. augusztus 25. és szeptember 5. között műemléki helyreállítást megelőző régészeti kutatást végzett a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Tára Dunafalván, a ma már a Duna árterében fekvő késő római kikötőerőd (*burgus contra Florentiam*) területén. A feltárás célja, hogy a tervezett műemléki helyreállításhoz adatokat kapjunk a régészeti módszerekkel eddig még nem kutatott kiserőd alaprajzáról, építési technikájáról és kronológiájáról. Első lépésként a műemléki tervezéshez augusztus 4-én és 5-én felmértük a felszínen álló romokat. A fotódokumentáción kívül elkészült a romok

felszínrajza és több, falnézetet és falmetszetet ábrázoló rajz. A felmérés során kiderült, hogy Halász Ferenc, majd Mócsy András és Kőhegyi Mihály felmérései óta a kiserőd, különösen a D-i saroktorony és a hozzá kapcsolódó szárnyfal rengeteget pusztult.

A felmérést követő ásatás során két fő feladatot tűztünk ki célul. Az egyik Mócsy A. 1958-as felméréseinek hitelesítése és annak eldöntése, hogy a romok valóban egy ún. verőcei típusú kikötőerődhöz tartoznak-e. Ennek érdekében öt – az álló romokra tájolt – szelvényt tűztünk ki a teljesen elpusztultnak vélt központi torony területén. Reméltem, hogy ha alapfalakat nem is, de az alájuk leütött és a déli saroktorony alapfalánál már megfigyelt karók maradványait sikerül megtalálnunk. A torony alapozási árkának aljába sűrűn egymás mellé, sorokban leütött 7–8 cm átmérőjű karók rendszerét valóban sikerült feltárni, aminek segítségével kisserkeszthető lett nemcsak a torony, hanem a kikötőerőd alaprajza is. A központi toronynak a II. szelvényben a DK-i, az V. szelvényben pedig az ÉK-i sarkát is megtaláltuk, továbbá a K-i, az É-i illetve a D-i fal szélső karósortait is. A központi torony ezek alapján rekonstruált mérete: 16×22 m. A II. szelvény K-i harmadában szerencsésen megmaradtak az alapozás alsó kősorai, amelyek között egy vízszintesen fekvő gerenda maradványai feküdtek. A karók sorát az alapozás teljes szélességében leütötték, így meghatározható volt a központi torony alapfalának vastagsága, amely meghaladta a 3,5 m-t (Mócsy A. itt 1,5 m széles falakat rekonstruált). A IV. szelvényben a karólyukak és a részben megmaradt fakarók kirajzolták a 1,5 m vastag D-i szárnyfal és a központi torony találkozási pontját. A D-i saroktorony K-i falának tövében egy szondaárkot nyitottunk, amelyben ugyancsak megtaláltuk a saroktorony alapozása alá ütött karók sorát, köztük a K-i szélső karósort is. A karókat az alapozás alá mindössze 30–40 cm mélyre ütötték a sárga homokos laza altalajba. Az alacsony vízállás lehetővé tette egy kutatóárok nyitását a D-i saroktorony Ny-i oldalán. Ebben számítani lehetett a Dunához lefutó D-i szárnyfal maradványainak előkerülésére. A szárnyfalak vonalától a Duna felé azonban sem a központi toronynál, sem itt nem maradtak meg a karók lenyomatai.

Második feladatunk az erőd kronológiájának a tisztázása volt. Ebből a célból a központi torony előterében a meredeken leszakadó partoldalban egy 4,6 m hosszú, 1,8 m széles szondaárkot nyitottunk. Az árok 2,85 m mély K-i metszetaljának rétegsorából kiolvasható a kiserőd és közvetlen előterének története. Egy Duna áradás homokos, agyagos hordalékrétege felett és részben abba belevágva több középkori réteget találtunk, bronzgyűrűvel és gótikus M minusculás övlemezzel. A kiserőd lassú pusztulása során képződött erősen törmelékes, leletszegény réteg alatt több, az erőd építésétől az 5. sz. közepéig keltezhető réteget bontottunk ki, rendkívül gazdag és változatos leletanyaggal (hagymafejes fibulák, övveretek, karperecötredék, fülkanál, vasak, főleg szegek, ólom és bronz öntési hulladék, üvegtöredékek, bélyeges

téglák, mázas és besimított díszű kerámiák töredékei, legjelentősebb egy favödör ezüst peremverete). Több mint ötven érem származik erről a 10 m²-nyi területről. A legkésőbbi rétegekben szembetűnő a Theodosius-érmek nagy száma (az érmeket Vida István határozta meg). A rétegsor alján a kiserőd építésével egyidős vastag habarcsos járósínt került elő, amelynek széle a központi toronytól 7 m-re futott.

MRÁV ZSOLT

107. Dunaföldvár, Túzoki-dűlő

(Tolna megye) I

2008. november elején próbakutatást végzett a Wosinsky Mór Megyei Múzeum a Túzoki-dűlőben, célkitermelőhely létesítése előtt. Az érintett terület közelében (Hrsz.: 0522/8-11; 0522/21) 2008 nyarán végzett régészeti terepbejárás során néhány ismeretlen korú szórvány kerámiát találtak. Az egész terület, (mintegy 30 ha) hosszában húzott ÉK-DNy-i irányú, 5 (700 m-es) és 14 (20–80 m-es), 2 m széles, párhuzamos kutatóárok alapján a következőket állapíthattuk meg: a tervezett bánya K-i szélén húzódó, ÉNy-DK-i irányú magasabb dombhát gerincén, K-i oldalán a vizsgált terület teljes szélességében 3–5 bizonytalan korú párhuzamos árok futott. Ugyanakkor a dombgerinc Ny-i, platóvá szélesedő oldalán, az említett árkokhoz közel, 3 szabályos téglalap alakú, betöltésük alapján, modernnek tűnő gödröt bontottunk ki. Ezekről Ny-ra, ÉNy-ra semmi féle objektum nem került elő.

CZÖVEK ATTILA

108. Dunaföldvár, M6 TO-21 lelőhely

(Tolna megye) Ő, Rő, Á

2008. április 1. és július 20. között megelőző feltárást végeztünk az M6 autópálya 87+500–88+050 km-szelvénye között. A régészeti feltárást 24 697 m²-t érintett. A viszonylag ritka lelőhelyen nagyobb objektumsűrűsödést csak a Ny-i sávban, illetve főleg É-on figyelhettünk meg, a lelőhely centruma az autópálya nyomvonalától Ny-ra található keskeny patak völgy melletti első platón lehet. A feltárást így csak a római és az Árpád-kori telep K-i szélét érintette. Az előkerült objektumtípusok ennek megfelelő képet mutatnak: a lelőhely képét az árkok, illetve a kutak határozzák meg. Ezeket viszonylag kevés gödör és néhány ház egészíti ki.

A római kori lelőhely a Kr. u. 2–3. századra keltezhető. Annak ellenére, hogy a nyomvonal csak a lelőhely szélét érte el, a humuszból fémkeresővel meglehetősen nagyszámú fémtárgy került elő (arany fülbevaló, Domitianus, Traianus, Septimius Severus, Caracalla, III. Gordianus, Philippus ezüst- és bronzpénzei; ólom votívok, emailos, hagymafejes, pannon, térd- és egyéb fibulák illetve töredékeik, továbbá egyéb bronz-, ólom- és vastárgyak). A nagyszámú (41 db), biztosan a római korra keltezhető, nagyrészt egyenes,